

การสังเคราะห์งานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทย

THE SYNTHESIS OF THAI DANCE RESEARCHES

ปิยวดี มากพา

PIYAWADEE MAKPA

สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

DANCE PROGRAM, FACULTY OF FINE ARTS, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มุ่งวิเคราะห์คุณลักษณะและสังเคราะห์งานวิจัยนาฏศิลป์ไทยจากวิทยานิพนธ์และงานวิจัยของบุคลากรนักวิชาการด้านนาฏศิลป์ไทย จำนวน 135 เล่ม ผลการศึกษาพบว่า

1. ลักษณะงานวิจัยนาฏศิลป์ไทย เป็นงานวิจัยเชิงพรรณนาที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเลือกชุดการแสดงเป็นประชากรในการศึกษามากที่สุด และเป็นการวิเคราะห์ในนาฏศิลป์ประเภทพื้นบ้าน มีประเด็นที่ศึกษาองค์ประกอบการแสดงเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์องค์ความรู้
2. ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้พบว่า ประวัติและพัฒนาการของนาฏศิลป์ไทย มีความเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมของคนไทย นาฏยลักษณะการแสดงนาฏศิลป์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือนาฏศิลป์ราชสำนักและนาฏศิลป์พื้นบ้าน นาฏศิลป์ราชสำนัก มีลักษณะร่วมกันคือการรำทรงตัวตรงตั้งแต่ช่วงเอวขึ้นไป มีการเกร็งกล้ามเนื้อ การสร้างความสมดุลของร่างกาย นาฏศิลป์พื้นบ้านมีนาฏยลักษณะในการแสดงออกคือ การไม่เกร็งกล้ามเนื้อ แสดงออกด้วยท่าทางที่เป็นอิสระ

ข้อค้นพบจากการสังเคราะห์งานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการวางแผนการส่งเสริมงานวิจัยประเด็นที่ขาดแคลน และพัฒนาระบบการเผยแพร่เพื่อการใช้งานวิจัยต่อไป

คำสำคัญ : การสังเคราะห์ งานวิจัยนาฏศิลป์ไทย

Abstract

The research aimed to analyze characteristics and study the body knowledge of Thai performing arts from 135 research studies and theses on Thai performing arts.

The research results indicated that overall characteristics of the research studies on Thai performing art were works of descriptive content analysis. In addition, the population used in these theses involved Thai performing arts of which their content depicted of local performing art. Some of the theses relied on content analysis and interviews. The results, as concluded in these research studies, indicated the attempts to find out about principles of different types of performing arts in order to pass on and conserve the knowledge of the art.

The synthesis results showed that history and development of Thai performing art are related to the Thai social context. There are two major types of Thai performing art, the royal performing art and the local performing art. The royal performing art consists of common features which are balance, upright body from the waist line up, muscle constraint, and balanced body movements. The local type expresses forms of freedom and no principles on muscle constraint.

Keywords : The Synthesis, Thai Dance Researches

บทนำ

จากปัญหาการขาดแคลนตำราทางวิชาการด้านนาฏศิลป์ไทยและสภาพปัญหาทางงานวิจัยของไทยที่ขาดความสมดุล มีช่องว่างและเป็นส่วนเลี้ยว [1] การสังเคราะห์งานวิจัยจึงมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมองค์ความรู้จากข้อค้นพบของงานวิจัยเข้าด้วยกันเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาค้นคว้าวิจัย ตลอดจนประโยชน์ในด้านการเป็นบรรณานิตที่ค้นงานวิจัย เพื่อใช้วางแผนนโยบายในการทำงานวิจัยของวิจัยและกำหนดทิศทางการสนับสนุนทุนวิจัยของหน่วยงานต่างๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะและสังเคราะห์องค์ความรู้ทางนาฏศิลป์ไทยจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ทางนาฏศิลป์ไทย

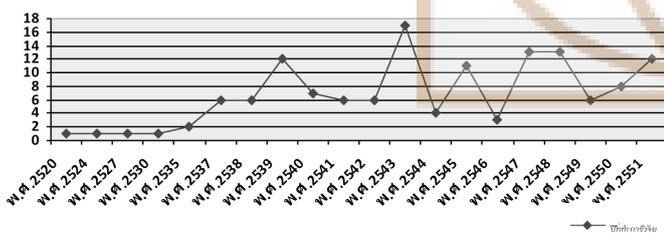
วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย มาจากงานวิจัยของนักวิชาการด้านนาฏศิลป์ไทยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน งานวิจัยของอาจารย์ด้านนาฏศิลป์ไทยในสถาบันการศึกษาและวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาตรี และดุษฎีบัณฑิตด้านนาฏศิลป์ไทยจำนวน 135 เล่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะงานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทย

กราฟ 1 กราฟแสดงลักษณะการเผยแพร่งานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทย

1) ด้านปีที่ทำงานวิจัย จากปี 2520-2551 มีปริมาณงานวิจัยเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2537 แต่ยังไม่มีความสม่ำเสมอ กล่าวคือ บางปีมีงานวิจัยเผยแพร่มาก บางปีมีงานวิจัยเผยแพร่น้อย แต่ยังคงมีปริมาณงานวิจัยที่เผยแพร่มากกว่าช่วงปี 2520-2536 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มมีการทำงานวิจัยด้านนาฏศิลป์ไทย โดยในปี 2543 เป็นปีที่มีผลงานวิจัยเผยแพร่มากที่สุด ร้อยละ 11.85

ตาราง 1 ตารางแสดงข้อมูลประเภทผู้วิจัย

ลำดับที่	ประเภทผู้วิจัย	ความถี่	ร้อยละ
1.	นักศึกษาปริญญาโททางด้านนาฏศิลป์ไทย	98	72.59
2.	นักศึกษาปริญญาเอกทางด้านนาฏศิลป์ไทย	7	5.18
3.	นักวิชาการ อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา	26	19.25
4.	ครูผู้สอนนาฏศิลป์	4	2.96

2) ด้านประเภทผู้วิจัย จากตาราง 1 แสดงข้อมูลด้านประเภทผู้วิจัยว่าเป็นงานวิจัยที่เกิดจากนิสิตระดับปริญญาโทและปริญญาตรี ด้านนาฏศิลป์ไทยมากที่สุด คือ ร้อยละ 72.59 และครูผู้สอนนาฏศิลป์ มีงานวิจัยเผยแพร่น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 2.96

ตาราง 2 ตารางแสดงข้อมูลหน่วยงานเจ้าของงานวิจัยหรือเจ้าของทุนวิจัย

ลำดับที่	หน่วยงานเจ้าของวิจัย/เจ้าของทุน	ความถี่	ร้อยละ
1.	สถาบันอุดมศึกษา	114	84.44
	หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา	105	77.77
	อาจารย์บุคลากรทางการศึกษา	9	6.66
2.	หน่วยงานด้านวัฒนธรรม	18	13.33
	สำนักงานสังคีต กรมศิลปากร	8	5.92
	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	10	7.40
3.	แหล่งทุน	3	2.22
	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	2	1.48
	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	1	0.74

3) ด้านหน่วยงานเจ้าของงานวิจัยหรือเจ้าของทุนวิจัย จากตาราง 2 พบว่าเป็นงานวิจัยในสถาบันการศึกษาที่มีผลงานวิจัยเผยแพร่มากที่สุด จำนวนร้อยละ 84.44 และมีงานวิจัยจากแหล่งทุนสนับสนุนงานวิจัยเผยแพร่น้อยที่สุด จำนวน 2.22

ตาราง 3 ตารางแสดงข้อมูลด้านประเภทของงานวิจัย

ลำดับที่	ประเภทของงานวิจัย	ความถี่	ร้อยละ
1.	เชิงประวัติศาสตร์	28	20.74
2.	เชิงพรรณนา/บรรยาย	102	75.55
3.	วิจัยและสร้างสรรค์	4	2.96
4.	เชิงสหวิทยาการ	1	0.74

4) ด้านประเภทของงานวิจัย จากตาราง 3 แสดงข้อมูลให้เห็นถึงลักษณะงานวิจัยนาฏศิลป์ไทยเป็นงานวิจัยเชิงพรรณนาหรือบรรยายมากที่สุด ร้อยละ 75.55 และมีงานวิจัยเชิงสหวิทยาการเผยแพร่น้อยที่สุด ร้อยละ 0.74

ตาราง 4 ตารางแสดงข้อมูลด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับที่	ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	ความถี่		ร้อยละ
1.	ผู้เรียน	-	-	-
2.	ผู้สอน	5		3.70
3.	ศิลปิน	4		2.96
4.	ผู้สร้างสรรค์	5		3.70
5.	ชุดการแสดง	104		77.03
6.	วรรณกรรม/บทละคร/ เอกสารอธิบายเกี่ยวกับ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และแหล่งข้อมูลหลัก	2		1.48
7.	องค์กร การรวมกลุ่มของชาวบ้าน เอกชน/เชิงธุรกิจ	3 3	6	2.22 2.22
8.	สื่อ/เครื่องมือในการเรียนการสอน	2		1.48
9.	อุปกรณ์การแสดง	2		1.48
10.	เครื่องแต่งกาย	3		2.22
11.	อื่นๆ	2		1.48

5) ด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย จากตาราง 4 พบการศึกษาโดยใช้ชุดการแสดงเป็นประชากรในการศึกษาวิจัยมากที่สุดคือ ร้อยละ 77.03

ตาราง 5 ตารางแสดงข้อมูลด้านประเภทของนาฏศิลป์ที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับที่	ประเภทของเนื้อหาที่วิจัย	ความถี่		ร้อยละ
1.	นาฏศิลป์ราชสำนัก รำ/ระบำ โขน การละเล่น ละคร อื่น (โขน-ละคร)	6 14 2 19 8	49	36.29 4.44 10.37 1.48 14.07 5.92
2.	นาฏศิลป์พื้นบ้าน รำ/ระบำ การละเล่น ละคร	32 13 13	58	23.70 9.62 9.62
3.	นาฏศิลป์ร่วมสมัย รำ/ระบำ โขน การละเล่น ละคร อื่นๆ	14 1 1 7 5	28	10.37 0.74 0.74 5.18 3.70

6) ด้านประเภทของนาฏศิลป์ที่ใช้ในการวิจัย จากตาราง 5 พบงานวิจัยที่ใช้นาฏศิลป์พื้นบ้านมากที่สุด ร้อยละ 42.96 และมีการวิจัยนาฏศิลป์ร่วมสมัยน้อยที่สุด ร้อยละ 20.74

ตาราง 6 ตารางแสดงข้อมูลด้านประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์

ลำดับที่	ประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์	ความถี่		ร้อยละ
1.	ประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการ	22		11.95
2.	บทบาท/หน้าที่	11		5.97
3.	องค์ประกอบการแสดง บทละครและวรรณคดี อุปกรณ์การแสดง การแสดง/วิธีกระบวนกร เครื่องแต่งกาย รวมศึกษาทุกองค์ประกอบ การแสดง	1 2 87 4 19	113	0.54 1.08 47.28 2.17 10.32
4.	การเรียนการสอน	7		3.80
5.	จารีต ขนบประเพณี ความเชื่อ	4		2.17
6.	องค์กร การจัดการ	5		2.71
7.	การสร้างสรรค์	18		9.78
8.	การสร้างนวัตกรรม	4		2.17

7) ด้านประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์ จากตาราง 6 พบข้อมูลโดยภาพรวมในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบการแสดงมากที่สุด ร้อยละ 61.41 และศึกษาเกี่ยวกับ จารีต ขนบประเพณี ความเชื่อเท่ากับการสร้างนวัตกรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์น้อยที่สุด คือร้อยละ 2.17

ตาราง 7 ตารางแสดงข้อมูลด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลำดับที่	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	ความถี่		ร้อยละ
1	ศึกษาเอกสาร	128		27.88
2	สัมภาษณ์	128		27.88
3	สนทนาเป็นกลุ่ม	8		1.74
4	ทดลอง/ปฏิบัติ	52		11.32
5	สังเกตการณ์	88		19.17
6	อื่นๆ แบบสอบถาม วีดิทัศน์ รูปภาพ สำรวจ ไมโครฟิล์ม แถบบันทึกเสียง	4 26 18 5 1 1	55	0.87 5.66 3.92 1.08 0.21 0.21

8) ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากตาราง 7 งานวิจัย นานาชาติไทยใช้วิธีการศึกษาเอกสารเท่ากับการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุด คือ ร้อยละ 27.88

ตาราง 8 ตารางแสดงข้อมูลด้านการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับที่	การวิเคราะห์ข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ
1	การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงบรรยาย	129	95.55
2	การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย	6	4.44

9) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล จากตาราง 8 แสดงวิธีการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายมากที่สุด ร้อยละ 95.55 และวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยายน้อยที่สุด ร้อยละ 4.44

ตาราง 9 ตารางแสดงข้อมูลด้านประโยชน์ของการวิจัย

ลำดับที่	ประโยชน์ของการวิจัย	ความถี่	ร้อยละ
1	อนุรักษ์	109	51.17
2	พัฒนา	12	5.63
3	พยากรณ์	1	0.46
4	หากฎเกณฑ์	91	42.72

10) ด้านประโยชน์ของการวิจัย จากตาราง 9 แสดงถึงการ วิจัยนานาชาติไทยมุ่งศึกษาให้เกิดประโยชน์ในการอนุรักษ์มากที่สุด ร้อยละ 51.17 และการพยากรณ์น้อยที่สุด ร้อยละ 0.46

สรุปสาระสำคัญของงานวิจัยนานาชาติไทย

1) รำและระบำ พบว่ามีรูปแบบการแสดงทั้งนาฏศิลป์ ราชสำนักและนาฏศิลป์พื้นบ้าน ทั้งที่เป็นแบบดั้งเดิมและสร้างสรรค์ การแสดงขึ้นใหม่

2) โขน ผลการศึกษาการแสดงโขน แบ่งการศึกษา ออกเป็นตัวพระ ตัวยักษ์ และตัวลิง โดยการศึกษากระบวนการวิธีการ แสดงซึ่งเป็นโขนแบบราชสำนัก โดยองค์ประกอบในการแสดงโขน ประกอบด้วยกระบวนการ ประเพณี ความเชื่อต่างๆ ทั้งนี้จารีต ของผู้แสดงโขนประกอบด้วยขั้นตอนของการคัดเลือกลักษณะ ร่างกายการฝึกหัดท่าพื้นฐานจากนั้นจึงหัดท่าทางและกระบวนการท่า ของตัวละครต่างๆซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว

3) ละคร การศึกษาวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับละครพบว่า มี 2 รูปแบบ คือ ราชสำนัก ที่ยังคงมีการถ่ายทอดจารีต รูปแบบ การแสดงดั้งเดิม และละครพื้นบ้าน พบว่ามีทั้งรูปแบบดั้งเดิมและละคร ปรับปรุงที่มาจาก การปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบวิถีชีวิตปัจจุบัน ที่มี วัฒนธรรมสมัยใหม่และโลกตะวันตกเข้ามา มีบทบาท แต่ยังคงพบ จารีต ความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนเจ้าของละครแฝงอยู่ด้วย

4) การละเล่น จากการศึกษาพบว่ามีการละเล่นแบบหลวง ซึ่งได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมการแสดงจากประเทศต่างๆ ที่ติดต่อกับประเทศไทย

การละเล่นพื้นบ้านพื้นเมือง เป็นการแสดงที่รับอิทธิพล จากการละเล่นแบบราชสำนัก และมีการปรับให้เข้ากับบริบททางสังคม และความพร้อมของผู้ริเริ่ม

5) การแสดงพื้นบ้าน การศึกษาการแสดงพื้นบ้านพบว่า มีลักษณะการแสดงคล้ายคลึงกันในแต่ละพื้นที่ใกล้เคียง

6) เรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ ที่วิจัยทำการศึกษา พบทั้งการศึกษารูปแบบการแสดงของตัวละคร การสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และเพื่อการอนุรักษ์ รวมถึงการศึกษา กระบวนการเรียนการสอนของครูผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย ตลอดจนการศึกษาจารีตการแสดงแบบต่างๆ

สรุปผลการสังเคราะห์องค์ความรู้งานนาฏศิลป์ไทย

1) ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการ

ก.ประวัติความเป็นมาของท่ารำไทย จากลักษณะ การเปรียบเทียบท่ารำลายเส้นและท่ารำไทยกับกระณะ 108 ของใน ตำราทฤษฎีศาสตร์ของอินเดีย พบว่า ลักษณะท่ารำไทย เป็นการรำ ดึงเอว ดึงไหล่ หลังตรง เวลารำต้องเปิดปลายคาง หักข้อมือ กั้น และสะโพกไม่ยื่น ทำให้สันนิษฐานว่า ไม่ได้มีต้นเค้ามาจากอินเดีย โดยท่ารำไทยในกรมศิลปากร มีการสืบทอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง จากครูโขนละครที่มีบทบาทสำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ข.ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของนาฏศิลป์ไทย

1. การเปลี่ยนแปลงทางบริบทภายในสังคมและวัฒนธรรม
2. การเมืองการปกครอง
3. นโยบายการศึกษาและวัฒนธรรม
4. นโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐ
5. งบประมาณ
6. บุคคล
7. การแข่งขันทางธุรกิจ

ค.ลักษณะความเปลี่ยนแปลงของชุดการแสดงนาฏศิลป์ไทย

1. จากการแสดงจากวัฒนธรรมอื่น โดยนำมาปรับเปลี่ยน ตามลักษณะวัฒนธรรมไทย ลักษณะเช่นนี้พบในการแสดงทั้งแบบ นาฏศิลป์ท้องถิ่นและนาฏศิลป์ราชสำนัก
2. การหยิบยืม การแลกเปลี่ยน หรือการนำมาใช้ระหว่าง นาฏศิลป์พื้นบ้าน นาฏศิลป์เอกชน และนาฏศิลป์ราชสำนัก
3. การหยิบยืม การแลกเปลี่ยน หรือการนำมาใช้ระหว่าง นาฏศิลป์กลุ่มชน ที่มีอยู่ใกล้เคียงกัน
4. การหยิบยืมข้ามประเภทการแสดง

ง.ผู้มีบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนา นาฏศิลป์ ผู้ที่มี บทบาทต่อการอนุรักษ์และพัฒนา นาฏศิลป์ ทั้งในลักษณะ เป็นผู้สร้างสรรค์นาฏศิลป์ ซึ่งเป็นลักษณะของผู้มีบทบาทโดยตรง และผู้ที่มีบทบาทโดยอ้อม อาทิ การอุปถัมภ์ศิลปิน มีทั้งลักษณะ ตัวบุคคลและกลุ่มคน โดยประกอบด้วย

1. พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์
2. ข้าราชการ/ครู/ศิลปิน
3. นักวิชาการ
4. ประชาชนชาวบ้าน
5. นักเรียนนักศึกษา
6. การรวมตัวของกลุ่มคน

2) บทบาทของนาฏศิลป์ไทย

จากการศึกษาพบว่า การแสดงนาฏศิลป์ไทยมีบทบาทในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ทั้งในรูปแบบนาฏศิลป์ท้องถิ่นและนาฏศิลป์ราชสำนัก แบ่งออกเป็น

1. การแสดงในพิธีกรรม บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีบรรพบุรุษ และพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต

มีบทบาทในการบำบวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้พอใจ เพื่อจะบันดาลสิ่งต่างๆ ให้ผู้พอร่ำ หรือคนในชุมชนสามารถดำเนินวิถีชีวิตได้อย่างปกติสุข

2. แสดงความรื่นเริง พักผ่อนหย่อนใจ คลายความเครียดจากการดำรงชีวิต

การพอร่ำช่วยเยียวยาจิตใจในเวลาที่คุณในสังคมต้องการหลีกเลี่ยงการผิดหวังในชีวิตปกติ ก่อนกลับเข้าไปสู่ชีวิตรูปแบบหลังจากเลิกงานพอร่ำ

3. การแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และไมตรีจิต

เป็นการใช้การแสดงเพื่อสื่อถึงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น และแสดงความยินดีต้อนรับในโอกาสที่มีผู้มาเยือน ทั้งนี้แต่เดิมนาฏศิลป์พื้นบ้านจะพบนักแสดงเป็นชาย

4. การแสดงเพื่ออาชีพ

พบว่าการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่ใช้เพื่อประกอบอาชีพมีทั้งในรูปแบบการประกอบอาชีพไม่มีระบบหรือแบบแผน ซึ่งชาวบ้านจะมีบทบาทในการสืบทอดและการจัดการวัฒนธรรมพื้นบ้านของตน และเป็นการแสดงเพื่อประกอบอาชีพในรูปแบบระบบธุรกิจ ซึ่งจะเน้นพัฒนารูปแบบการแสดงให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า

5. การบันทึกประวัติศาสตร์

ประโยชน์โดยอ้อมของการแสดงนาฏศิลป์ เนื่องจากการแสดงโขน ละคร หรือการละเล่นพื้นบ้าน มีบทวรรณกรรมหรือแม้แต่ความเป็นมาในการแสดง เมื่อพิจารณาจะพบว่าเป็นการสะท้อนภาพประวัติศาสตร์ในขณะที่มีการแสดงหรือสร้างการแสดงนั้นๆ

6. การสร้างความสามัคคีในชุมชน

สร้างความสามัคคีให้กับหมู่คณะ บทบาทในสังคมคือ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนพบกัน สังสรรค์เกิดความใกล้ชิด

7. เครื่องมือในการสื่อสารความคิด เผยแพร่ค่านิยม ความเชื่อ กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานทางสังคม

การแสดงเป็นเครื่องมือในการสะท้อนสภาพชีวิตและสังคม เน้นการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ในประชาชน ตลอดจนคุณธรรม เป็นการแสดงบันเทิงที่ควบคู่สาระ

8. สร้างพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ

การแสดงที่เป็นรูปแบบการละเล่นที่มีการแข่งขัน สร้างพัฒนาการในการยอมรับนับถือความสามารถของผู้อื่น ตลอดจนเป็นโอกาสที่สร้างให้บุคคลรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง

3) องค์การและการจัดการ

เป็นลักษณะองค์กร หรือเอกชน ที่เกิดจากความสนใจของผู้ริเริ่มก่อตั้ง เพื่อผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย ทั้งที่เป็นธุรกิจด้านนาฏศิลป์ไทยโดยตรง หรือการนำนาฏศิลป์ไทยใช้เพื่อสนับสนุนการประกอบธุรกิจให้ดียิ่งขึ้น หรือกลุ่มคนที่สนใจการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงของไทย จึงรวมกลุ่มกันแล้วบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมีภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วมสนับสนุน และกลุ่มคนที่รวมตัวกันฝึกซ้อมนาฏศิลป์เพื่อแสดงศรัทธาต่อพุทธศาสนา

4) การเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย

จากการศึกษาพบว่าวิธีการสอนแบบดั้งเดิมที่ประสบความสำเร็จสามารถสร้างศิลปินเอกได้ คือ การสอนแบบตัวต่อตัว ครูเป็นผู้พิจารณา ไม่มีเงื่อนไขเวลาเป็นสิ่งที่กำหนด โดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งครูจะเป็นผู้พิจารณาลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแล้วถ่ายทอดกระบวนการทำรำที่เหมาะสมกับบุคลิกและนิสัยของผู้เรียน ตลอดจนสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม(เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เหมือนการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน) ต่อมา มีการนำการเรียนการสอนนาฏศิลป์ตามแบบราชสำนัก สร้างเป็นหลักสูตรในโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษา ใช้ระบบการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ

การเรียนการสอนในโรงเรียน และสถาบันอุดมศึกษา พบว่ามีการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเรียนสอน โดยการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาการเรียนการสอนทฤษฎีนาฏศิลป์ไทย และการนำระบบลาบานการบันทึกทำรำแบบสากลมาใช้พัฒนาการบันทึกทำรำของไทย

5) จารีต ขนบธรรมเนียมและความเชื่อเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย

ความเชื่อที่ส่งผลต่อการกระทำของบุคคลในวงการนาฏศิลป์ไทย ประกอบด้วย ความเชื่อดั้งเดิม ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ เป็นลักษณะองค์ประกอบของจารีตธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยนาฏศิลป์ไทยให้ความสำคัญกับความกตัญญู และการอ่อนน้อมถ่อมตน ระบบอาวุโสและครูอาจารย์

6) องค์ประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทย

เครื่องแต่งกายละครไทยในปัจจุบันได้รูปแบบเครื่องแต่งกายมาจากเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ แต่ได้มีการปรับรายละเอียดในบางส่วน ต่อมาเมื่อมีปัจจัยเรื่องงบประมาณ บุคลากร เข้ามาส่งผลกระทบต่อทำให้มีการปรับเปลี่ยนวัสดุการใช้สร้างเครื่องแต่งกาย สีสลาย รูปทรงของการแต่งเครื่อง แต่งยังคงโครงสร้างหลักของการแต่งกายย่นเครื่องละครไทย

บทละคร บทวรรณกรรม เนื้อร้อง ของการแสดงนาฏศิลป์ไทย นอกจากจะมีบทบาทในส่วนของสื่อสารเรื่องราวของตัวละคร บทละครมีบทบาทในการสื่อสาร เพื่อถ่ายทอดแนวความคิด คติธรรม และเป็นเครื่องบอกเล่าเหตุการณ์ในระหว่างที่มีการประพันธ์

ศิลปินและครู คุณลักษณะเฉพาะของครูนาฏศิลป์ไทยคือต้องมีคุณธรรม จริยธรรม มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่ม มีความจำเป็นเลิศ คุณลักษณะพิเศษของศิลปิน ต้องเป็นผู้มีใจรักในศาสตร์ด้านนี้ มีความกตัญญู อ่อนน้อม มีความอดทน และขยันในการฝึกฝน ตลอดจนไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งการสั่งสมประสบการณ์ในการแสดงมาเรื่อยๆ จะส่งเสริมให้เป็นผู้ประสบความสำเร็จในด้านการแสดง

ตัวละครในการแสดงละครไทยแบบราชสำนัก แบ่งออกเป็นตัวละคร ตัวนาง ตัวยักษ์ ตัวลิง โดยมีลักษณะร่วมกันคือการรำทรงตัวตรงตั้งแต่ช่วงเอวขึ้นไป มีการเกร็งกล้ามเนื้อ การสร้างความสมดุลของร่างกาย โดยเฉพาะตัวละคร และตัวยักษ์จะเน้นลักษณะการรำที่ผึ่งผาย โดยลักษณะการรำของตัวละครจะแสดงออกด้วยความนุ่มนวล สุขุม ตัวยักษ์แสดงออกด้วยจังหวะที่กระชับและหนักแน่น

ชุดการแสดงนาฏศิลป์ไทย แบ่งออกเป็นการแสดงแบบราชสำนัก และแบบพื้นบ้าน โดยมีทั้งรูปแบบการแสดงที่ได้รับการสืบทอดจากดั้งเดิม และการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยลักษณะการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน มีนาฏยลักษณะในการแสดงออกคือ การไม่เกร็งกล้ามเนื้อ แสดงออกด้วยท่าทางที่เป็นอิสระ แตกต่างจากนาฏศิลป์แบบราชสำนักที่มีกฎเกณฑ์ของการรำคือการท่าทางให้ถูกต้องตามนาฏยศัพท์และการเกร็งกล้ามเนื้อ

การแสดงละครพื้นบ้านมีลักษณะการนำวรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นเรื่องราวในการแสดงออก มีกฎเกณฑ์การแสดงไม่มากนัก ความสนุกสนาน และการดำเนินเรื่อง ไม่มุ่งเน้นศิลปะการร่ายรำในการแสดงละครราชสำนัก มีกฎระเบียบกำหนดการแสดงออกเรื่องราวที่ใช้ในการแสดง เป็นการแสดงที่เกี่ยวข้องกับแสนยานุภาพเรื่องราวของกษัตริย์ ชนชั้นปกครอง การแสดงละครนาฏศิลป์ไทยปรับปรุง พบว่ามีความพยายามของผู้สร้างสรรค์ในการสร้างความแปลกใหม่ให้การแสดง เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน มีปัจจัยเกี่ยวกับความสามารถของผู้สร้างสรรค์ เจ้าของทุนมีอิทธิพล หากเป็นผู้มีความสามารถในด้านการแสดง มีบุคลากรที่มีความสามารถ มีสถานที่ที่เหมาะสม มีทุนทรัพย์ จะพบว่ามีการพัฒนาการแสดงไปได้มาก

7) การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทย

คุณสมบัติของนักนาฏยประดิษฐ์ คือ มีพรสวรรค์ มีความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในบริบทที่เป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรม มีบุคลากรที่เป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์ สิ่งสมประสงค์ทางด้านนาฏศิลป์ มีวิธีการสร้างสรรค์ มาจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล และการใช้องค์ความรู้ดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ การบูรณาการข้ามศาสตร์ โดยพบว่ามีการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย คือการนำนาฏศิลป์ไทยผสมกับนาฏศิลป์สกุลอื่นโดยเหตุผลในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์คือ ต้องการความแปลกใหม่ เพื่อแสดงออกถึงความเชี่ยวชาญของศิลปินเพื่อให้ได้รับการยกย่องจากศิลปินอื่นและกลุ่มคนอื่น ทำตามนโยบายขององค์กรทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ระดับประเทศ ทำตามหลักสูตรการศึกษา ต้องการที่จะอนุรักษ์ สืบทอด แต่หลีกเลี่ยงความจำเจ เพื่อส่งเสริมธุรกิจโดยการสร้างความแปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร โดยมีปัจจัยที่ส่งผลให้การแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ประสบความสำเร็จคือ มีบทประพันธ์ที่สละสลวยเหมาะสมต่อการตีบททางนาฏศิลป์เสน่ห์ของเทคนิคการรำทำให้เกิดความน่าประทับใจในการแสดงเครื่องแต่งกายงดงาม มีความแปลกใหม่

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาคุณลักษณะและองค์ความรู้จากงานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทยพบว่า

1) บทบาทของนาฏศิลป์ไทยมีหน้าที่สอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพกล่าวถึงหน้าที่ของละครไว้ว่า มีประโยชน์ในการสร้างความบันเทิง,การถ่ายทอดความคิด แนวทางปฏิบัติ ผ่อนคลายความเครียดการอบรมสั่งสอนศีลธรรมและสร้างสถานการณ์จำลองให้บุคคลในสังคม [2]

2) ลักษณะพัฒนาการนาฏศิลป์ไทย มีทิศทางการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนบริบทและวิถีชีวิตของเจ้าของวัฒนธรรมการแสดง ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้เคียง การหิวยืมข้ามวัฒนธรรม การหิวยืมข้ามประเภทการแสดง แต่ยังคงเอกลักษณ์เดิมไว้ได้ [3]

3) ความเจริญด้านเทคโนโลยีและสื่อมวลชนมีบทบาทต่อการแสดงพื้นบ้าน จากเดิมเป็นการแสดงที่ศิลปินแสดงความสามารถเฉพาะตนกลายเป็นการฝึกซ้อมเป็นหมู่คณะ ชาติอดัดลักษณะเฉพาะตนของนักแสดง ทำให้ผู้คนสนใจศิลปะสมัยใหม่ส่งผลให้ชาติผู้สืบทอดนาฏศิลป์พื้นบ้านดั้งเดิม

4) การสื่อสารความคิดหรือการปลูกฝังคติความเชื่อต่างๆ สื่อพื้นบ้านยังคงเป็นช่องทางที่ดีเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและมีความคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ [3]

5) การเข้าไปสืบทบาทต่อนาฏยลักษณะ นาฏศิลป์พื้นบ้านของนาฏศิลป์ราชสำนักทำให้พบนาฏยลักษณะของนาฏศิลป์ราชสำนักในการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ซึ่งมาจากสาเหตุความพยายามในการรื้อฟื้นชุดการแสดงดั้งเดิมที่สูญหายของผู้เคยศึกษาการแสดงแบบราชสำนักซึ่งมีข้อดีในการอนุรักษ์ แต่เพื่อป้องกันการผสมผสานหรือกลืนศิลปะพื้นบ้าน จึงควรให้คำอธิบายเพื่อขยายความเข้าใจให้ผู้รับการถ่ายทอด

6) งานวิจัยทางนาฏศิลป์พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งสุภาพ วาดเขียน ได้กล่าวไว้ว่างานวิจัยทางด้านศิลปะส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งให้ความสำคัญกับการบรรยายลักษณะ กระบวนการและส่วนประกอบมากกว่า [4]

ข้อเสนอแนะ

1) การจัดความร่วมมือระหว่างนักวิจัยด้านนาฏศิลป์และนักวิจัยแขนงอื่นเพื่อการบูรณาการความคิด วิธีการวิจัยและเติมเต็มความเชี่ยวชาญในการศึกษาวิเคราะห์ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมการศึกษา ด้านพฤติกรรม ด้านดนตรี สามารถส่งผลให้เกิดงานวิจัยนาฏศิลป์ที่ลุ่มลึกและรอบด้าน

2) การส่งเสริมให้เกิดการศึกษาวิจัยทางนาฏศิลป์ไทยเพื่อมุ่งประโยชน์ในการพัฒนาศาสตร์นาฏศิลป์จะเป็นส่วนสนับสนุนการนำองค์ความรู้ที่ได้จากประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ไปใช้ได้ อย่างเป็นรูปธรรมและใช้ประโยชน์ได้กว้างขวางขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] จรัส สุวรรณเวลา.(2545). **ระบบวิจัยโลกกับระบบวิจัยไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมแห่งชาติ.
- [2] กาญจนา แก้วเทพ. (2545). “เฟื่องพินิจและครุ่นคิดตามความบันเทิงในสื่อ” **สื่อบันเทิง : อานาจแห่งความไร้สาระ**. กรุงเทพฯ : ออล อป้าท์ พรีนซ์.
- [3] ศิราพร วิฑิตะฐาน. (2522). **รามเกียรติ์ : การศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [4] สุภาพ วาดเขียน. (2523). **แนวทางการเขียนวิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.